

**Lliçó de graduació
de la promoció 2016
“La universitat
desconeguda”
Josep Joan Moreso**

professor del Departament de Dret

**Acte acadèmic de graduació
de la promoció 2016**

Barcelona, 1 de juliol del 2016

Unes paraules sobre el títol per començar. El títol no és meu, és d'un llibre de poemes, tan bell com punyent, d'un dels millors escriptors en castellà de les darreres dècades, Roberto Bolaño. Bolaño va viure la meitat de la seva vida a Catalunya, fent els oficis més improbables, entre els quals el de porter d'un càmping prop de Sitges, i vivia a Blanes. Era un escriptor maleït i desconegut, fins als ultimíssims anys abans de la seva mort massa prematura, l'any 2003, quan tot just havia complert els cinquanta anys. El vaig descobrir per casualitat, quan ja havia mort, perquè vaig comprar una recopilació d'articles, *Entre parèntesis* (2004), publicat pel seu amic, l'editor Ignacio Echevarría. I em va semblar un escriptor que tenia coses noves a dir i que sabia dir-les amb la ironia necessària. Vaig convertir-me en un lector de les seves obres, de *Los detectives salvajes* (1998) al seu *opus magnum*, també editat pòstumament, *2666* (2004). Quan ja era rector d'aquesta universitat, l'any 2007, vaig comprar el seu llibre de poemes *La Universidad Desconocida*, que acabava de sortir i que em va atreure pel títol i perquè ja estimava l'autor. No és un llibre complaent, és un llibre exigent, de veu tensa, que deixa al lector una sensació a la vegada de màxima lucidesa combinada amb una profunda tristor. Mireu com evoca un vers del gran poeta medieval català Jordi de Sant Jordi: *Jus lo front port vostra bella semblança*, al poema *Intentaré olvidar...*:

Intentaré olvidar   Un cuerpo que apareció durante la nevada
 Cuando todos estábamos solos   En el parque, en el montículo detrás
 de las canchas de básquet   Dije detente y se volvió:
 un rostro blanco encendido por un noble corazón   Nunca
 había visto tanta belleza   La luna se distanciaba de la tierra
 De lejos llegaba el ruido de los coches en la autovía: gente
 que regresaba a casa   Todos vivíamos en un anuncio
 de televisión hasta que ella apartó las sucesivas
 cortinas de nieve y me dejó ver su rostro: el dolor
 y la belleza del mundo en su mirada   Vi huellas
 diminutas sobre la nieve   Sentí el viento helado en la cara
 En el otro extremo del parque alguien hacía señales
 con una linterna   Cada copo de nieve estaba vivo
 Cada huevo de insecto estaba vivo y soñaba   Pensé: ahora
 me voy a quedar solo para siempre   Pero la nieve caía
 y caía y ella no se alejaba

Bé, però Bolaño, referint-se al seu llibre, també va escriure el següent: “Creo que en la formación de todo escritor hay una universidad desconocida que guía sus pasos, la cual, evidentemente, no tiene sede fija, es una universidad móvil, pero común a todos”. I aquesta és la idea amb la qual vull elaborar aquesta lliçó de graduació dels nous màsters i doctorats de la Universitat Pompeu Fabra. Desitjo molt fermament que la nostra universitat sigui per a vosaltres l’estel capaç de guiar els vostres passos, que us agermani per sempre. M’agrada que Bolaño digui que la universitat desconeguda és comuna a tots. Em recorda una frase, que vam atribuir a l’humanista Francesco Petrarca, amb un més que relatiu encert, i que vaig usar moltes vegades quan era rector. Es tracta de *Communis omnium sapientia*, és a dir, a la vegada el saber comú de tots i el saber que ens fa ser un *comú*, una universitat.

Aquesta universitat desconeguda ha de ser també la universitat *llunyana*. Un altre poeta, català en aquest cas, Màrius Torres, que també va morir massa jove, als 32 anys, l’any 1942, té un poema que duu el preciós títol de *La ciutat llunyana*. Amb això vol dir la ciutat *ideal*, la que voldríem i encara no tenim. Però retratar la ciutat llunyana, esbossar-la, concitar-la, és el primer pas per apropar-nos-hi. Així funcionen els ideals a la vida humana, assenyalen els passos que hem de donar per arribar-hi. Sempre resten a l’horitzó, inaccessibles, però són la llanterna que il·lumina el camí que hem de recórrer.

Aquesta universitat on la recerca s’entrecrua amb la docència per lliurar a la societat de la qual forma part una manera d’enfocar el saber, un punt de vista sobre el nostre destí. Aquesta universitat sempre a la recerca de l’excel·lència, sempre a la recerca de ser millors. Me’n recordo ara que en la primera cerimònia de graduació dels màsters i doctorats a la Universitat, l’any 2007, en què Enric Bou impartia la primera lliçó de graduació, els recordava al meu discurs que a finals del segle XIX, a Gran Bretanya, els traductors d’Aristòtil a l’anglès s’interrogaven sobre la millor traducció de l’expressió grega ‘areté’ que uns traduïen com ‘excellence’ i altres com ‘virtue’. I vaig mostrar la meva preferència per la segona traducció amb l’argument següent: ‘excellence’ denota la realització òptima d’una dimensió, d’una capacitat determinada, i evoca així una propietat atomista, que pot fragmentar-se, que pot tenir-se en un àmbit, compatible amb la planor més absoluta en d’altres àmbits. La virtut no pot ser concebuda d’aquesta manera atomista; la virtut evoca una realització holística, que s’integra en totes

les dimensions de la realització humana, dels valors humans, i s'hi articula. I és que 'areté' comparteix l'arrel amb 'aristós', i els millors només ho poden ser si ho són en totes les dimensions de l'experiència humana. Una vegada, el millor filòsof polític dels nostres temps, John Rawls, va dir amb un oxímoron que l'ideal d'una societat humana justa és *una aristocràcia per a tots*. Doncs bé, hem d'esforçar-nos perquè la Universitat Pompeu Fabra sigui una aristocràcia per a tots, l'aristocràcia de tots.

Tenim així la Universitat Pompeu Fabra com la nostra universitat desconeguda i ideal, comuna a tots, que ens condueix, secreta i subtilment, pels camins de la nostra vida, per tot el món. Que ens agermana, que és sempre per a nosaltres la llavor de l'aristocràcia comuna de la humanitat. Heu de pensar que el talent que teniu i que us ha permès reeixir en els estudis de postgrau no és només una qualitat individual de cadascú de vosaltres. Que ho és. I podeu sentir-vos-en orgullosos, ara que podeu celebrar la realització de la vostra capacitat. El talent que teniu és també patrimoni comú. El talent no és una elecció de cadascú, és una circumstància deparada per la loteria natural i, per tant, heu de posar-lo al servei de tots. Aquest immens talent que està reunit aquesta tarda al pati de Roger de Llúria és patrimoni de la humanitat i heu de ser capaços de posar-lo al servei d'allò que ens justifica com a humans: la construcció de societats més lliures, més iguals, més justes, perquè –ben mirat– el saber i la justícia no són més que les dues dimensions centrals d'allò que constitueix l'ideal de qualsevol societat humana.

Què ha de ser més, a banda d'una universitat desconeguda i una universitat llunyana, la nostra Universitat Pompeu Fabra? Crec que ha de ser, també, una universitat *nostra*. Hem de fer-la nostra. El nom de la Universitat, el nom del lingüista i lexicògraf Pompeu Fabra, ajuda ja a situar en l'espai i el temps aquesta universitat. Pompeu Fabra va carregar sobre les seves espatlles la descomunal responsabilitat de recuperar per a la cultura catalana una llengua a l'altura de les circumstàncies. Va bastir un diccionari i una gramàtica per a una llengua que duia tres-cents anys de dubtes i d'incerteses com a llengua de cultura. La llengua que havia creat el foll Ramon Llull, un pensador immens del qual enguany celebrem el setè centenari de la mort, i que havia donat a l'època medieval els versos d'Ausiàs March i la prosa de Joanot Martorell i que se'ns havia clivellat. Fabra va fer *nostra*, si m'ho deixeu dir d'aquesta manera, una llengua que ens era

desconeguda i llunyana. Va tramar les fibres de la llengua parlada mirant l'ideal; l'ideal sempre duu una mossegada de normativitat, també quan ens referim a les llengües, em temo.

Una cultura, la cultura catalana llavors, i una ciutat, la ciutat de Barcelona. Ara ja, per sempre, vingueu d'on vingueu, la vostra ciutat. Aquesta vella senyora de la Mediterrània que és la ciutat de Barcelona. Tampoc jo sóc de la ciutat de Barcelona. Vinc del sud del país, però ja hi he viscut per quasi quaranta anys. I és la ciutat on va néixer la meva filla. Ja és la meva ciutat. La ciutat que és una antiga, medieval i gòtica ciutat, prop d'aquí; que és una ciutat burgesa a l'Eixample, i obrera a Nou Barris, i que és generosa com poques ciutats. És una ciutat que també sap patir, assetjada i bombardejada l'any 1714 per l'exèrcit borbònic, com a final de la Guerra de Successió; bombardejada de nou l'any 1842 per l'exèrcit espanyol quan era regent Espartero, i cruelment bombardejada per l'aviació franquista durant la Guerra Civil. Són tres períodes de bombardejos, un per segle. Confiem que no es repetirà de nou. És una ciutat oberta a tothom. La ciutat on van viure Picasso i Miró, on va néixer i viure Tàpies; la ciutat on escrivien les seves grans novel·les els autors del *boom* llatinoamericà, amb dos premis Nobel, García Márquez i Vargas Llosa; la ciutat postolímpica, on va filmar una de les seves pel·lícules Woody Allen, doctor honoris causa per aquesta universitat. I encara que és cert que *Vicky, Cristina, Barcelona* no passarà com un dels millors dels seus films, comença amb Cristina i Vicky arribant a Barcelona perquè Cristina estudia un màster en Catalan Identity.

Però hom no es fa seva una ciutat només perquè forma part d'una història i d'una cultura. Se la fa seva a través de l'íntima geografia de l'experiència de cadascú. El cafè on la persona estimada es va fixar en ell o en ella per primera vegada. El restaurant on van celebrar l'aniversari quan els seus pares el van visitar. El seient del Liceu on va emocionar-se amb *La Traviata*. La biblioteca on se li va ocórrer aquell teorema que ha aconseguit demostrar. El laboratori, on després d'hores i més hores, la hipòtesi que tenia es veu confirmada. Aquell capvespre de tardor i de mel vora el mar on va ruminar una sòlida intuïció que feia qüestionable una tesi filosòfica fins llavors acceptada.

També és la ciutat on heu conegut per sempre persones que per sempre us

acompanyaran. És, per a vosaltres, la ciutat de l'amistat. L'amistat és una de les coses millors que tenim com a humans. L'amistat és el moll de l'os de la justícia i és el destí del saber.

Per tant, és l'hora d'agrair-vos que hagueu triat la nostra universitat per cursar els vostres màsters i doctorats. És l'hora, també, de felicitar-vos per l'èxit aconseguit pels vostres propòsits. És l'hora de celebrar-ho entre amics. És l'hora de fer-ho en aquesta universitat *desconeguda, llunyana i nostra*.

I, finalment, com diuen uns versos d'un cantant camaleònic català, que també és un poeta, Jaume Sisa:

“Oh, benvinguts!, passeu, passeu!,
De les tristors em farem fum,
Que casa meva és casa vostra
Si és que hi ha... cases d'algú.”

Moltes gràcies.

